

Korte mededelingen

KNNV uitgaven over vogels
(gereduceerde prijzen voor
onze abonnees)

Door de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging wordt al sedert 1952 een reeks Wetenschappelijke Mededelingen uitgegeven, waarvan thans nr. 96 bij de drukker is. In de serie zijn verschillende avifaunistische mededelingen verschenen; een aantal hiervan is uitverkocht.

Dikwijls worden de boekjes uitgegeven in samenwerking met andere organisaties, b.v. met vogelwerkgroepen, de Vogelbescherming, de Fryske Akademy, de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, met het RIN of met een speciale werkgroep. De leden van de KNNV kunnen de mededelingen verkrijgen tegen een speciale ledenprijs. Is er samenwerking bij de uitgave met een andere vereniging, dan geldt voor de leden van deze vereniging ook de lagere voorkeursprijs. Thans zijn verkrijgbaar:

- nr. 49 De vogels van Twente, door R. A. B. Luiken e.a., 40 blz. f 2,50.
- nr. 70 Avifauna van het Noordhollands duinreservaat (PWN), door W. Verkerk e.a., 50 blz. f 3,50.
- nr. 82 Avifauna van Walcheren, door B. Smulders en A. Joosse, 83 blz., f 4,50.
- nr. 86 Het Balgzand, bedreigd gebied. Rapport Commissie Balgzand-onderzoek, 112 blz. (blz. 49 t/m 112 over 'De vogels') f 6,—.
- nr. 91 De Grutto in Nederland, door Th. Mulder, 52 blz. f 4,65.
- nr. 95 De vogels van Schiermonnikoog, door R. Mooser, 84 blz. f 5,50.
- nr. 96 Handleiding voor het inventariseren van broedvogels, door Vogelwerkgroep Grote Rivieren, 56 blz. f 5,—.

Alle boekjes zijn ruim geïllustreerd met landschapstekeningen en vogelafbeeldingen.

Voor lezers van 'Het Vogeljaar' gelden de hierboven genoemde gereduceerde leden-prijzen, mits de boekjes besteld worden bij het Bureau van de KNNV te Hoogwoud N.H. De publicaties worden franco toegezonden na ontvangst van het vermelde bedrag op giro 130 28 van het genoemde bureau, onder ver-

melding van hetgeen verlangd wordt. Men kan de mededelingen ook afhalen (niet bestellen) bij het IVN-kantoor, Warmoesstraat 39, Amsterdam.

Op blz. 4 van de omslag van elk boekje staat een lijst afgedrukt van alle andere Wetenschappelijke Mededelingen, die nog verkrijgbaar zijn, en niet hierboven zijn genoemd.

Nogmaals 'De Dollard'

In een februari uitgave van het 'Waddenbulletin' vraagt de Vereniging tot Behoud van de Waddenzee opnieuw aandacht voor De Dollard.

In een aantal interessante artikelen, zoals 'Onomkeerbaar?' van F. J. Kroesen, 'De Dollard, een miskend wadden-gebied' van drs. J. Abrahamse, 'De biologische waarde van De Dollard' van drs. S. T. Tjallingii, 'De biologische gevolgen van het dijk- en kanaalplan' van drs. S. T. Tjallingii en 'De Dollard, internationale pleisterplaats voor ganzen, eenden en steltlopers' van R. Dantuma en drs. P. Glas worden de belangrijke onderwerpen nog eens uitvoerig behandeld.

Een goede gedachte van de redactie om hier een extra editie aan te wijden. De indijkingswerkzaamheden van De Dollard gaan voorlopig niet door. Dit blijkt uit de toezegging die Minister Udink van Verkeer en Waterstaat heeft gedaan om de Rijksplanologische Commissie te vragen zich opnieuw te verdiepen in het reeds in uitvoering zijnde dijken- en kanalenplan in De Dollard. Door deze studie-aanvraag zullen de, deels reeds begonnen, werken in het Dollard-gebied worden opgeschort.

Grote Bonte Spechten gebruiken tv-mast als roffelplaats

Gedurende maart/april van dit voorjaar werd ik verscheidene malen 's morgens gewekt doordat een Grote Bonte Specht mijn 18 m hoge tv-mast gebruikte om er op te roffelen. Dit maakte een zeer helder en verdragend geluid. Ook uit Amersfoort kwamen berichten dat zij op twee verschillende plaatsen gebruik maakten van tv-masten en de bewoners van de huizen, waarop de masten zijn geplaatst, er mee in de vroege ochtend uit de slaap hielden.

J.T.

Zeekoet met twee jongen?

Met veel belangstelling heb ik uw, tot een bezoek aldaar animerend, verhaal gelezen over het vogelleven op Runde. Maar ik ben gestruikeld over de waarneming van een Zeekoet met twee jongen (pag. 220). Zeekoeten leggen namelijk, evenals alken, slechts één ei. In wat literatuur, die ik er op nasloeg, vond ik telkens vermeld '1 ei' en niet '1 à 2 eieren'. Het gaat dus om de vraag of Zeekoeten bij uitzondering ook wel eens twee eieren leggen, of wel zich wel eens uit een ander nest een ei toe-eigenen en dit uitbroeden.

• *Dr. F. Pauw, Oudegracht 421, Utrecht.*

Indertijd heb ik mij helaas niet gerealiseerd dat 'twee jongen bij één Zeekoet' iets bijzonders zou kunnen zijn. De heer Valland heeft het ook niet gezien, omdat ik langs de rots een eindje vooruit ben geklommen. Hetgeen ik gezien heb was een Zeekoet, met op de voeten twee onafhankelijk bewegende dons-balletjes, half verstopt onder de buikveren. Aan mijn zijde was ook nog een klein snaveltje te zien. Ik heb toen vanzelfsprekend aangenomen dat de twee dons-balletjes ook twee jongen voorstelden. Waarschijnlijk was dat ook wel zo, maar dat durf ik nu niet meer met zekerheid te zeggen. Mijn verblijf op Runde duurde van 5 tot 8 augustus 1970. In deze tijd was het broedseizoen dus eigenlijk al afgelopen.

• *E. F. Haarman, Grote Haar 31, Gorinchem.*

Scholeksterdrama op de Oosterschelde

In „Sterna”, het blad van de Natuur- en Vogelwacht „Schouwen-Duiveland” van december 1972 (16:82-86), wordt in een uitgebreid artikel van J. P. C. Boot melding gemaakt van een mysterieuze scholekstersterfte in de nacht van 9 op 10 oktober 1972 op de Oosterschelde in de omgeving van Burghsluis. Bij de haven van Burghsluis werden op ongeveer 600 m kustlijn 80 dode Scholeksters gevonden. In totaal waren over een afstand van 6 km dode Scholeksters aangespoeld.

In een dichte mist moeten een onbekend aantal Scholeksters de koers zijn kwijtgeraakt. Inwoners van Burghsluis hebben de avond van 9 oktober bij zeer dichte mist langdurig ongewoon en ang-

stig geroep van Scholeksters boven de Oosterschelde gehoord. Van een mosselkweker werd de mededeling ontvangen dat hij in dichte mist op 9 oktober tot tweemaal toe een aantal Scholeksters drijvend op een plank in de Oosterschelde had aangetroffen.

Ook op de Zeelandbrug werden 28 dode Scholeksters gevonden, de meeste als verkeersslachtoffers.

Op de hoogwatervluchtplaats bij de Flauwersinlaag werden daarentegen geen slachtoffers gevonden. Hieraan meende men de conclusie te kunnen verbinden, dat het in ieder geval geen vergiftiging betrof. De vogels zagen er dan ook goed uit. Onderzoek heeft uitgewezen dat de vogels een lege maag hadden en al ongeveer 12 uur zonder voedsel waren geweest.

Het totaal aantal dode Scholeksters wordt op 1000 geschat. Enkele exemplaren zijn opgezonden naar de Centraal Geneeskundige Instituten te Doorn en Rotterdam. De mededeling is ontvangen dat het in ieder geval geen botulismus is geweest.

Zwemmen van Scholeksters is niet ongewoon, al vraagt men zich wel af of dat ook voor langere tijd geldt.

Alle gegevens zouden er volgens de schrijver op kunnen wijzen, dat het een juist aangekomen groep moet zijn geweest, die boven de Oosterschelde de richting is kwijtgeraakt en uitgeput in het water terecht is gekomen.

Wevervogel bouwt nesten

Op 5 en 6 augustus j.l. heb ik bij familie in Oudewater een mannetjes gele wevervogel gezien, die daar in een appelboom twee hangende nesten had gebouwd.

De vogel is op 30 juli voor het eerst gezien en is 7 augustus vertrokken.

De nesten van deze, waar ik aanneem uit een volière ontsnapte vogel, zijn nu in mijn bezit.

Is het al eens voorgekomen dat een wevervogel hier te lande 'in het wild' nesten bouwde?

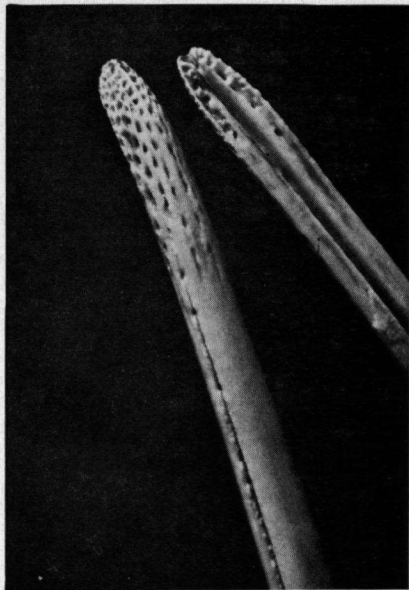
• *J. W. de Bruyn, Selterskampweg 79, Bennekom*

Eerste waarneming van de Rosse Franjepoot in Luxemburg

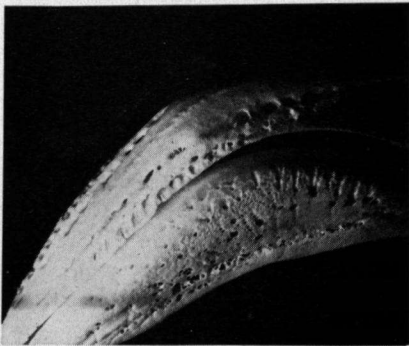
Op 9 juni 1972 werd voor de eerste maal in Luxemburg een Rosse Franjepoot aangetroffen. De vogel, vermoedelijk een jong, werd gevangen te Wintringen. Er werden een dozijn kleurendia's van gemaakt.

Gevoelige snavels

Enige tijd geleden vond ik in het noorden van Friesland bij Sexbierum een dode Wulp. Omdat ik thuis een kleine verzameling schedels heb, nam ik hem mee naar huis.

Nadat ik hem had gereinigd en uitgekookt viel mij de poreuze snavelpunt op. Deze was n.l. doorzeefd met kleine gaatjes, waar de uitlopers van de gevoels- en tastzenuwen uitkomen. Van de schedel maakte ik een foto en een deelvergroting van de snavelpunt (3x vergroot). De snavel was 16 cm lang.

Tevens stuur ik een foto van een deel van een snavel van een Flamingo. Hier ziet u de zenuwuitlopers voornamelijk aan de boven- en zijkant.

● D. Miedema, Burefen 9, Drachten.

De buigzame snab van de Watersnip

In het kader van het maken van een film over dier en plant in het moeras, maakte ik ook opnamen van Watersnippen, veelal rustend op waterlilie- en gele plompebladeren.

Bij analysering van de beelden viel mij iets eigenaardigs op. Aan de hand van de beelden zien we het volgende:

1. Snavel normaal gesloten.
2. De snavel gaat iets open.
3. Dan volgen drie beelden in vibrerende opwaartse beweging.
4. Hierna vier beelden waarbij de bovensnavel iets omhoog gebogen is.
5. Sterke vibratie van beide snaveldelen, één beeld.
6. Als laatste beeld een sterk omhoog gebogen bovensnavel.

Daarna was alles weer normaal gesloten. De opname snelheid was 16 beelden per seconde. De gehele voorstelling duurde dus 11/16 seconde. Bij een doodgvonden exemplaar bleek inderdaad de bovensnavel aan het uiteinde buigzaam. Wellicht nuttig bij het voedsel zoeken.

● Jan C. Vierbergen, Anton Mauvestraat 22, Ede.

Goudlijster in Noordwijk vogelasiel

Op 2 oktober 1972 bracht een bewoner van de golfbaan in Noordwijk aan Zee een lijster bij ons vogelasiel. De vogel was in de tuin tegen een ruit van een windscherm gevlogen en bleek gewond aan een nekzwervel waardoor deze gedeeltelijk was verlamd. Bij een eerste oppervlakkige determinatie werd in de eerste plaats gedacht aan een jong exemplaar van de Grote Lijster. Deze fout werd gelukkig al spoedig opgemerkt door ons lid Glasbergen die in deze vogel een volwassen exemplaar van de Goudlijster (*Zoothera dauma*) wist te herkennen. Later is door diverse andere vogelkenners onder andere door de heer Rampen uit Katwijk de vogel als zodanig gedetermineerd. De verwondingen, die de onfortuinlijke vogel bij de botsing had opgelopen, waren van dien aard dat deze op 7 oktober is gestorven. Wij hebben de dode vogel naar het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden gebracht. Het betrof, naar wij vernamen, de elfde waarneming van deze vogel in ons land.

● A. Cramer, Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Sluispad 5, Noordwijk.

Nederland leverancier van levende schietschijven

Van de hand van D. A. C. van Hoorn lazen wij in De Telegraaf van 3 maart 1973 een artikel, waarvan de Nederlandse vogel- en natuurbeschermers danig zullen zijn geschrokken.

Tot onze niet geringe verbazing lazen wij daarin dat vele tienduizenden watervogels, voornamelijk Smienten, Talingen en Pijlstaarten in eendenkooien in ons land worden gevangen en dan in manden naar Frankrijk worden vervoerd. In het inmiddels leeggeschoten gebied van het dal van de Somme worden de vogels in een 'totaal ontredde' conditie losgelaten en vrijwel terstond neergeschoten door lieden die zich 'jagers' plegen te noemen.

De schrijver geeft van een dergelijke slachtpartij een ooggetuige verslag waar men met walging kennis van neemt. Een en ander is het gevolg van een sinds een aantal jaren op gang komende jachtcommercie. Hiertegen hebben de bonafide jagers in Frankrijk en Nederland zich tot nu toe evenwel zonder succes verzet.

De invoer van de vogels (uit Nederland) geschiedt onder de dekmantel van 'import voor herbevolking van de streek', zo staat het tenminste op de transportpapieren.

De Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging heeft op de eerste berichten uit Frankrijk de dienst Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw gevraagd een eind aan deze zaak te maken. Daar was men echter van mening dat het beter zou zijn als de Fransen de invoer zouden verbieden.

Een misbruik van de eendenkooien kan alleen door maatregelen in ons eigen land aan banden worden gelegd.

De Jachtraad in ons land adviseerde de Minister van Landbouw dan ook om bij de komende wijziging van de Jachtwet een verbod op de uitvoer van levend trekwild uit te vaardigen.

Wij zijn benieuwd naar de maatregelen van de Minister. Een direct ingrijpen met een absoluut uitvoerverbod is de enige mogelijkheid om aan deze schandelijke en minderwaardige zaak een eind te maken. Wachten op maatregelen van de Franse regering is de verantwoordelijkheid afschuiven. Ons land zal in deze zelf krachtige maatregelen moeten nemen.

De heer Van den Hoorn zijn wij dankbaar dat hij deze gelegenheid in de openbaarheid heeft gebracht.

Red.

Ook mr. dr. Benno Stokvis heeft in een radiorede op 9 maart 1973 over deze aangelegenheid gesproken. Zijn slotzin willen wij hier gaarne citeren: 'Er zijn momenten waarin de mens zich kan schamen mens te zijn'.

Merel, als prooi van Torenvalk

Bij het inrijden van de wijk Plan West III te Hulst (OZVL.) op 29 november 1972 te 16.45 uur, vloog vanaf een nog niet bebouwd stuk land een Torenvalk met enige moeite op. Het bleek dat hij in zijn bewegingen gehinderd werd door een vrij grote prooi. Het dier streek weer spoedig neer en geconstateerd kon worden, dat hij in de klauwen een Merel meevoerde.

Het is mij niet bekend of deze prooi geslagen werd, dan wel of het een verkeersslachtoffer betrof. Witherby (1958) vermeldt dat bij uitzondering dode zoogdieren of vogels worden gegeten. Glutz von Blotzheim e.a. (1971) vermelden: 'mitunter wird auch Aas angenommen'.

De kans op een verkeersslachtoffer is in genoemde wijk — met een lage verkeersintensiteit — niet erg groot. Witherby (1958) noemt de Merel wel als prooivogel van de Torenvalk.

Glütz von Blotzheim e.a. (1971) zeggen op pagina 738: 'In Europa sind bis jetzt etwa 60 Vogelarten als Turmfalkenbeute ermittelt worden; während der Brutzeit dominieren nicht oder eben flügge Sperlingsvögel, in Mitteleuropa vor allem Haussperling, Star, Feldlerche, einige Finkenarten, bei Schlechtwetterperioden Mauersegler und im Winter neben den erwähnten Arten vor allem Amseln';...

In de vermelde maag- en braakbalanalyses — waaronder meerdere uit Nederland — wordt de Merel nergens genoemd.

● G. M. P. Sponselee, Saxhavenstraat 5, Hulst.

In december 1972 zag J. Tuffer, Rob Regoustraat 42 te Roermond een Torenvalk een Merel slaan vlak bij een straat met druk verkeer.

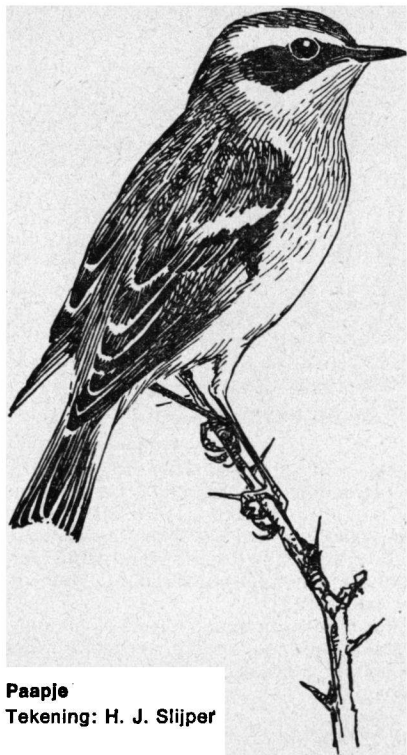
Intelligent Waterhoentje

Pasgeleden zag ik in een Haags plantsoen een Waterhoentje met een broodkorst naar de slootkant lopen en het daar onderdompelen. Daarna liep de vogel er mee weg om het op te eten. Blijkbaar had hij de voordelen van het weken van brood ontdekt.

● H. Hillen, Hanenburglaan 128, Den Haag

Het Paapje als broedvogel

Gedurende de jaren 1970 tot en met 1972 is onder auspiciën van het Contactorgaan voor Vogelstudie van de KNNV een inventarisatieonderzoek gedaan naar het voorkomen van het Paapje als broedvogel in Nederland. Onder de bovenstaande titel is in 'Natura' (70: 41-45) het eindverslag verschenen van dat onderzoek en daaruit blijkt dat het Paapje als broedvogel snel achteruit schijnt te gaan. Hoewel de aanduiding 'vrij schaars' uit de Avifauna van Nederland (1970) nu nog

Paapje

Tekening: H. J. Slijper

wel lijkt te kloppen, rekent de schrijver van het verslag drs. J. J. Frieswijk, het Paapje tot de kleine onopvallende diersoorten die ongemerkt van het toneel verdwijnen.

Hoewel het aantal beschikbare medewerkers voor een landelijk broedvogelonderzoek niet geheel toereikend was, heeft de schrijver toch een flinke hoeveelheid gegevens verkregen en deze per provincie gerangschikt. Op deze manier is een behoorlijk inzicht verkregen in de verspreiding van het Paapje over ons land. H.J.L.

De broedvogels van de Sliedrechtse Biesbosch

In de Levende Natuur (76: 12-9) geven R. Meijer en L. A. de Munnik een overzicht van de broedvogels van de Sliedrechtse Biesbosch na 1971. Grote invloed op dit gebied heeft de sluiting van het Haringvliet gehad. Ook de nog bestaande plannen met dit gebied en de toenemende intensivering van het grondgebied zullen op verschillende vogelsoorten (Zomertaling, Slobeend, Torenvalk, Waterral, Kwartelkoning, Kievit, Grutto, Tureluur, Blauwborst, Sprinkhaanrietzanger, Snor, Grote Karakiet en Bosrietzanger) een funeste invloed hebben. Van een dertiental soorten geven de schrijvers de verwachte achteruitgang in percentages aan en die liggen dan tussen de 35 en 100. Ook hier dus een somber beeld. H.J.L.

Wereldmilieudag 5 juni

— 'Doe er wat aan'

Verleden jaar werd op de eerste Wereldmilieuconferentie onder de vlag van de Verenigde Naties te Stockholm 5 juni uitgeroepen tot Wereldmilieudag. Op deze dag zullen ook in Nederland manifestaties, lezingen en discussies worden gehouden. In Nederland is het thema van de eerste Wereldmilieudag 'Doe er zelf wat aan'. Naast de landelijke actie wordt op 5 juni op regionaal en plaatselijk niveau op vele verschillende manieren aandacht gevestigd op het leefmilieu. Voor verdere informatie over de Wereldmilieudag kunt u contact opnemen met mej. De Boer, Nederlandse Voorlichtingsdienst voor de Verenigde Naties, tel. 070 - 602309. Inlichtingen over de activiteiten van het Comité Wereldmilieudag worden verstrekt door mevrouw Bleekrode, tel. 070 - 835605.

Milieuaffiches van Taco Westra à f 1,25 bij 'Natuurmonumenten' en plaatselijke werk- en actiegroepen verkrijgbaar!

Woestijnplevier voor de tweede maal in België

Van 21 t/m 29 juli 1972 verbleef een Woestijnplevier op de slikoevers van de IJzer en op de opgespoten gronden te Lombardsijde. Toevallig werd de vorige (tevens eerste) waarneming van deze soort in België op dezelfde plaats gedaan van 21 juli tot en met 29 juli 1954. De Atlas van Lippens en Wille vermeldt ten onrechte augustus. (zie ook 'De Wielewaal' jrg. 39, pag. 54 & pag. 94).

ANNO 1973

Onderstaande foto troffen wij aan in het Hoofdblad van Friesland sinds 1752, de 'Leeuwarder Courant' van vrijdag 6 april 1973 en wel op de voorpagina met het volgende onderschrift: 'Voor mevrouw Erna Rijpstra-Knook, de echtgenote van commissaris der Koningin mr. Hedzer Rijpstra, was het gisteren de eerste keer dat ze de weilanden introk om kievitseieren te zoeken. Dat gebeurde ten zuiden van Makkum en mevrouw Rijpstra deed dat in een gezelschap van enkele burgemeesters en hun echtgenotes. Als het een soort examen voor eierzoekers geweest zou zijn, was mevrouw Rijpstra geslaagd met lof van de jury. Ze vond de eerste eieren, de meeste eieren en het nest met het grootste aantal. Helaas was er geen getuigschrift bij de hand om dat uit te reiken, maar alle op de foto

Foto: Leeuwarder Courant

voorkomende personen zijn getuige geweest. Het zijn van links naar rechts mevrouw Riemke van Veenen-Boomsma en (verscholen achter haar) burgemeester drs. Geert van Veenen van Het Bildt, mevrouw Tjitske Tjeerdsma-Douma, burgemeester Jan Dijkstra van Franeker en mevrouw Trijntje Dijkstra-Hornstra, mevrouw Rijpstra-Knook en mr. Rijpstra, burgemeester Pieter Tjeerdsma van Wonseradeel en burgemeester Hendrik Boschma van Leeuwarderadeel. Voor de resultaten van de eierzoekmiddag zie verder pagina 23'.

Op deze pagina wordt nog enkele kolommetjes nader ingegaan op deze middag, waarbij nog wordt vermeld dat een twintigtal eieren gevonden werden en het gezelschap naderhand, overigens zonder resultaat, nog even de weilanden van Piaam was ingetrokken.

Het eerste kievitse

Van de directeur van de Stichting 'Voorlichting Zaanstreek', de heer J. Voorthuizen, ontvingen wij een schrijven gedat. 14 maart 1973 waarin het volgende wordt medegedeeld:

'De Kring van Zaanse Burgemeesters, vertegenwoordigende de gemeenten Assendelft, Jisp, Koog aan de Zaan, Krommenie, Oostzaan, Westzaan, Wormer, Wormerveer, Zaandam en Zandijk, heeft ons verzocht het volgende onder uw aandacht te brengen: Het zoeken en rapen van kievitseieren is in ons land wettelijk nog toegestaan,

althoewel het in feite in verband met de vele, steeds toenemende bedreigingen die de Kievit moet doorstaan, beter verboden zou kunnen worden.

De broedgebieden zijn jaar op jaar verminderd ten gevolge van noodzakelijke wegeaanleg en woningbouw. Het weiland wordt intensiever gebruikt en bewerkt.

Met alle begrip voor de omstandigheid, dat het vinden van het eerste kievitse voor ons de lente inluidt, moet toch worden vastgesteld dat het activeren van de eieren-zoekersport door het in ontvangst nemen van het eerste ei in de gemeente, in strijd is

met de steeds groeiende natuurbeschermingsgedachte. De burgemeesters van genoemde Zaangemeenten hebben daarom in het belang van de kievitstand besloten het eerst gevonden kievitsel niet meer in ontvangst te nemen.

Natuurlijk is dit een zeer verheugend feit, waar wij met bijzonder veel genoegen kennis van hebben genomen. Wij hadden echter gedacht dat toen H.M. Koningin Juliana op 7 maart 1969 bekend liet maken dat zij niet meer voornemens zou zijn het eerste kievitsel dat in Nederland zou worden gevonden in ontvangst te willen nemen, dat dit tevens een stille wenk zou zijn geweest voor haar directe afgevaardigden in de diverse gemeenten haar hierin te volgen. Dit blijkt echter niet het geval te zijn en vele gezagsdragers blijken nog steeds een eerst gevonden ei uit hun omgeving in ontvangst te willen nemen.

Nu het zoeken van kievitseieren nog wettelijk is toegestaan, kunnen wij dit niet anders dan gedogen. Het hier meer ruchtbaarheid aan geven dan strikt noodzakelijk is vinden wij echter ongewenst, te meer daar H.M. Koningin Juliana ons hierin reeds is voorgedaan. Elke overbodige propaganda voor het eieren-zoeken zouden wij dan ook ten zeerste willen afkeuren, te meer daar de wettelijke verplichting alleen eieren te mogen zoeken met een schriftelijke toestemming van de eigenaar van de grond ons inziens niet altijd gerespecteerd wordt.

Bescherming van weidevogels tijdens de broedtijd

Dit voorjaar heeft de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten een zeer nuttige brochure van 16 pagina's met vele foto's uitgegeven waarin voorlichting wordt gegeven t.a.v. de praktische weidevogelbescherming. Immers elke landbewerker is niet tegelijk een ervaren vogelbeschermmer, terwijl het toebrengen van schade aan de weidevogelstand bij uitoefening van het werk op het land iedereen ter harte moet gaan.

Het doel van de brochure is dan ook in grote trekken voorlichting te verschaffen over praktische weidevogelbescherming, zoals die reeds op vele plaatsen wordt toegepast en die in belangrijke mate kan bijdragen de schade aan eieren en/of jonge vogels te beperken.

De volgende hoofdstukken worden er in behandeld: 'Maatregelen voor en tijdens het maaien', 'Toepassing van nestbeschermers', 'Maatregelen bij andere landbewerking', 'Huisdieren', 'Enkele algemene wenken voor vogelbescherming op de boerderij' en een 'Slot'. De BFVW heeft bijzonder goed werk met deze uitgave gedaan en wij hopen dan ook van harte dat het zijn weg naar de juiste plaats zal vinden. Wij bevelen het bijzonder aan en wel speciaal voor mensen die bij de bewerking van het land met weidevogels te maken hebben, maar ook aan platte-landsscholen en -bibliotheeken, voor wachtkamers van huisartsen en tandartsen e.d. Ook andere vogelbeschermingswachten zouden nuttig doen deze brochure te verspreiden. Bij afname van een groter aantal wordt reductie verleend. De prijs van het boekje is f 1,25, per 50 stuks f 48,—, 100 stuks f 78,50, 250 stuks f 170,—, 500 stuks f 315,— en 1000 stuks f 580,—. Het is verkrijgbaar door overschrijving op postgironummer 800395 t.n.v. de heer S. Bangma, penningmeester BFVW te Grouw, onder vermelding van 'Brochure nazorg'.

Actie tegen het uithalen van vogelnesten

De Werkgroep Milieubeheer Maartensdijk heeft het initiatief genomen om in Westbroek een actie te voeren tegen het uithalen van vogelnesten. Er is een door enkele invloedrijke personen uit de gemeente ondertekend schrijven verzonden aan alle gezinshoofden te Westbroek. Ouders worden in deze brief verzocht hun kinderen het nesten zoeken te verbieden. Onderwijskrachten van de gemeente wordt verzocht de actie te ondersteunen door deze brief in de klas te bespreken en er een les aan te besteden. Deze actie verdient ook in andere gemeenten navolging. Voor eventuele nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot het secretariaat van de Werkgroep Milieubeheer Maartensdijk, Gruttolaan 29, Maartensdijk, tel. 03461 - 2017.

ZKH Prins Bernhard, beschermheer van Vogelbescherming

Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins der Nederlanden, Prins Bernhard, heeft zich bereid verklaard het beschermheerschap van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels te aanvaarden ter gelegenheid van haar 75-jarig bestaan op 1 januari 1974.

Proceedings of the XVth International Ornithological Congress

De Proceedings van dit congres dat van 30 augustus tot 5 september 1970 te Den Haag werd gehouden, zijn pasgeleden naar de deelnemers van dit congres verzonden. Het werd samengesteld door prof. dr. K. H. Voous en uitgegeven bij E. J. Brill, Leiden. De prijs van dit in linnen band gebonden boek (745 pag.) is f 136,— voor diegenen die het alsnog willen bestellen. Het XVI Internationale Ornithologische Congres wordt van 12 tot 17 augustus 1974 gehouden te Canberra in Australië.

Het ligt in de bedoeling te zijner tijd een Europese groep gezamenlijk naar dit congres te laten reizen, met waarschijnlijk als vertrekhaven Londen. Op groepsbasis reizen betekent namelijk een aanzienlijke korting op het normale Individuele tarief.

Prof. J. Dorst uit Frankrijk is president en dr. H. J. Frith fungeert als 'secretary-general'. Voor het congres zullen 12 excursies worden georganiseerd, tijdens het congres twee excursies en na het congres nog 13 excursies. Deze worden niet alleen naar interessante plaatsen in Australië, maar ook naar Nieuw Guinea, Nieuw Zeeland, Tasmanië en andere plaatsen georganiseerd.

Voorlopige opgaven en inlichtingen over dit congres zijn te verkrijgen bij The Secretary-General, 16 International Ornithological Congress, P.O. Box. 84, Lyneham. A.C.T., Australië 2602.

Vogelwerkgroep Haarlem bestaat 20 jaar!

Onze hartelijke felicitaties aan de Vogelwerkgroep Haarlem (secretaresse: mevr. G. Bloem-Margadant, Veldlaan 8, Aerdenhout) welke dit jaar haar twintigjarig bestaan vierde. De Vogelwerkgroep heeft deze jaren bijzonder coördinerend opgetreden en bestaat uit een groep bijzonder werkzame en enthousiaste leden. In deze periode concentreerde men zich zodanig op de omgeving van Haarlem dat er een bijzonder groot aantal gegevens konden worden verzameld. Hieruit blijkt dat, indien men zijn krachten goed bundelt en zich zo strikt mogelijk aan bepaalde gebieden en terreinen houdt, er veel bereikt kan worden. Het Mededelingenblad 'De Fitis' ver-

schijnt eenmaal in de twee maanden en is dit jaar met haar 8e jaargang begonnen. Wij wensen de vogelwerkgroep veel succes toe met haar werkzaamheden!

Over de geschiedenis van deze vogelwerkgroep kunnen wij een artikel lezen van mevr. T. Bloem-Margadant in „De Fitis”, jubileumnummer, jrg. 8, afl. 6, dec. '72, pag. 2-5.

In dit jubileumnummer vinden wij verder „Enige notities over enkele broedvogels in Aerdenhout in 1971” (Bosuil, Ransuil, Goudhaantje, Vuurgoudhaantje, Boomklever, Groenling, Europese Kanarie), door A. J. van Dijk; „Verslag nestkastonderzoek 1972 van de NIVON-Vogelwerkgroep IJmuiden” door T. M. van Spanje; Verslag van de bestuursvergadering Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland; „De Kortsnavelboomkruiper in Nederland” door A. J. van Dijk; Excursieverslag en veldwaarnemingen in Zuid-Kennemerland.

Raak geen vogelsnavels met de mond aan

Artsen waarschuwen voor het met de mond aanraken van snavels van duiven, parkieten of papegaaien. Hoeveel vogelliefhebbers laten hun tamme vogel niet op de ontbijttafel rondhippen waar zij van de eetbare spullen die zich daar bevinden snoepen?

Deze waarschuwing komt van de zoölogische afdeling van een groot warenhuis in Berlijn waar bij een vogel de 'Papegaaienziekte' is vastgesteld. De ziekte kan door het speeksel van vogels namelijk ook op mensen overgedragen worden. Na een incubatietijd van tot na ongeveer drie weken treden algemene koortsverschijnselen op. Een ernstige ontsteking van de longen met een bruinachtig braaksel is uiteindelijk het ergste gevolg van deze (in Duitsland meldingsplichtige) ziekte.

'Indien vogelvrienden het 'snavelen' principieel nalieten, zou dat ons heel wat liever zijn' zei de arts dr. Christl Brämer. 'Er zijn namelijk nog ontzaggeveel veel mensen die uit dierenliefde hun vogel van mond tot snavel voeren'. Ook de ringers die veel vogels in handen krijgen door de vangst op vinkenbaan en met nylonnetten moeten tijdens het vangen zo min mogelijk de handen met het gezicht in aanraking brengen en na de vangst goed hun handen wassen.

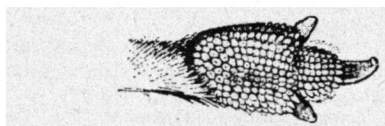
J.T.

Steppenhoen in Noordoostpolder

Op 12 december 1972 meldde de heer G. Tieke uit Enschede een exemplaar van een wijfjes Steppenhoen, dat hij bij een poelier in Deventer had ontdekt. De vogel lag tussen een grote hoeveelheid wild dat in de NO. polder geschoten was. De vogel werd afgestaan voor de verzameling van het Natuurmuseum te Enschede. Deze werd voor nader onderzoek opgezonden aan prof. dr. K. H. Voous te Amsterdam. Dr. J. Wattel, die het zeldzame exemplaar op het Instituut voor Taxonomische Zoölogie te Amsterdam onderzocht verschaftte de volgende gegevens: direct na aankomst werd het dier gewogen en gemeten, gewicht 268 gram, vleugel 222 mm, staart 148 mm, snavel vanaf de veren 9,3 mm, tarsus 22 mm. De vleugel is zeer puntig, de buitenste geheel ontwikkelde

Boven- en onderzijde van de poot van Steppenhoen

slagpen (daarbuiten ligt nog een rudimentaire slagpen) loopt uit in een heel spitse punt en is 16 mm langer dan

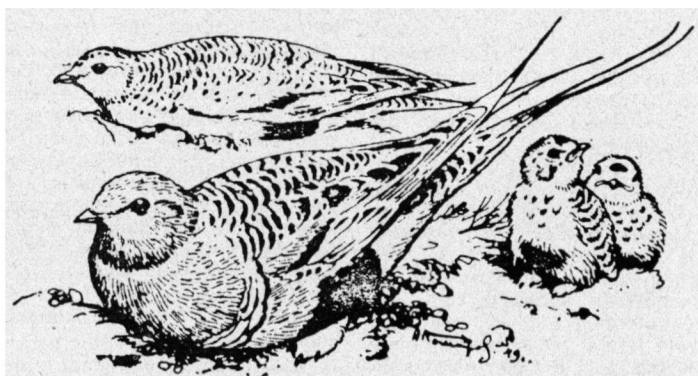
de volgende en 120 mm langer dan de binnenste pen. Ook de middelste staartveren zijn sterk toegespitst en 80 mm langer dan de buitenste.

Witherby et al. (1940) vermelden de volgende afmetingen: ♂ vleugel 230-265, staart 170-215, snavel 9-11, tarsus 20-24; ♀ vleugel 215-235, staart 125-160. Dementiev & Gladkov (1951) geven voor de staart van het ♀ 163-205, onze vogel heeft dus een kortere staart dan de door hen aangegeven minimummaat.

De poten van het Steppenhoen zijn kort en geheel met veren bedekt. De achterteen ontbreekt en de drie voortenen zijn omgeven door een gemeenschappelijke huid, zodat we de indruk krijgen van een bontlaarsje met een platte zood, waar de nagels uitsteken. De Russische naam 'Kopitka' (= Hoefvogel) duidt hier op.

Bij sectie werd vastgesteld dat de vogel niet geschoten was, maar een gebroken rug had (verkeersslachtoffer). De vinder had hem vermoedelijk nog levend aangetroffen, want de nek was gebroken op een manier zoals bijvoorbeeld kooikers dat doen. De krop was propvol onkruidzaden, deze zelfde zaden zaten ook in de sterk gespierde maag. (zie verder het kwartaalblad van het Natuurmuseum 'Natuur en Museum', jaargang 17, nr. 1, maart 1973, pag. 4-9).

De plaatjes zijn overgenomen uit 'The Birds of the Soviet Union' van G. P. Dementiev & N. A. Gladkov (1951) waarvan de cliché's welwillend ten gebruikte werden afgestaan door het Natuurmuseum te Enschede.

Paartje Steppenhoen met jongen

Tentoonstelling van de vermaarde collectie van Gerrit Jan van Heek jr. in het Rijksmuseum Twenthe, Enschede

Op zaterdagmiddag 7 april werd in het Rijksmuseum Twenthe te Enschede de tentoonstelling 'Het wild in de natuur' geopend door de heer P. Tuyn, conservator van de Stichting Nederlands Jachtmuseum te Doorwerth. Het betreft hier de beroemde collectie schilderijen, aquarellen en tekeningen van wijlen Gerrit Jan van Heek jr., waarvan practisch de gehele verzameling aan het museum werd geschonken. Gerrit Jan van Heek was een groot natuurliefhebber, hetgeen hem in belangrijke natuurgebieden in de wereld bracht waar hij interessante contacten maakt. Hieraan ligt zijn met kennis van zaken verzamelde collectie ten grondslag. Het zijn niet minder dan een 132-tal stukken die zich in deze keurverzameling van werken van vermaarde dierenschilders bevinden en wier weerga bijna nergens ter wereld wordt gevonden.

Het zijn in hoofdzaak doeken van de Zweed Bruno Liljefors (1860-1939) die vooral de Scandinavische natuur in beeld heeft gebracht, waarbij speciaal de vogels (Zeearend, Slechtvalk, Boomvalk, Korhaan, Auerhaan, Oehoe, Eiderende en Rietganzen) zijn aandacht hadden, van de Duitsers prof. Richard Friese (1854-1918), Wilhelm Kuhnert (1865-1926) en de op jeugdige leeftijd naar Canada getrokken Duitser Carl Rungius (1869-1959). Friese bespiedde de grote zoogdieren (Leeuw, Tijger, Eland, IJsbeer, Wisent en Edelhert) in de oerwouden van Oost-Pruisen, Rusland, Canada en de Poolzee. Kuhnert, de illustrator van Brehms Tierleben, werkte in tropisch Oost-Afrika (Giraffe, Olifant, Tijger, Leeuw, Gazelle, Waterbok, Wisent) en Rungius schilderde de grote viervoeters in het woeste Canadese rotsgebergte, de Rocky Mountains.

Wij mogen ons gelukkig prijzen dat tal van hun beste werken in ons land bewaard zijn gebleven en opnieuw bezichtigd kunnen worden. Het was een bekend en betreurenswaardig feit dat er de laatste tijd in het Rijksmuseum Twenthe zo bijster weinig te zien was van deze uitermate unieke collectie. Vooral van Friese en Kuhnert ging veel werk, dat zich in Duits particuliere bezit bevond, door de oorlogshandelingen verloren. Het oeuvre van Lilje-

fors en Rungius bleef beter behouden en bevindt zich o.m. in Zweedse en Amerikaanse musea.

Bovendien zijn door enkele stukken vertegenwoordigd de Oostenrijker Carl von Dombrowski, de Zweden Rudolf Mellström (Houtsnip) en Theodor Wallner (waarvan de geschilderde Kramsvogels wat weinig opvallend is geëxposeerd), de Duitsers Wilhelm Buddenberg (Korhoen), Gerhard Löbenberg (Auerhaan), Karl Wagner (die zich vooral toelegde op het schilderen van Herten en reewild en Carl Friedrich Kappstein (Korhoenders), verder Lindom Liljefors, de zoon van Bruno, de Engelsen George Edward Lodge, (Sneeuwhoenders), David Morrison Reid-Henry (Fazanten), Roland Green (Houtsnip) en de Nederlanders J. A. Schrijnder, P. van der Hem (jachtwild) en Floris Jan Tiele (Blauwe Reiger, Visdief, Wespendif).

Hun werk staat over het algemeen op een hoog kwalitatief niveau en kan realistisch en betrekkelijk conventioneel genoemd worden. Het dierenschilderij kwam als type tot ontwikkeling in de tweede helft van de 19e eeuw en werd voortgezet tot aan het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Het poogt de werkelijkheid natuurgelooft weer te geven.

Naar aanleiding van het feit, dat na enige jaren intensieve arbeid een catalogus tot stand is gebracht, vestigt men nieuwe aandacht op de gehele collectie onder een nieuwe presentatie. Deze rijk geïllustreerde catalogus bevat, mede dank zij de financiële steun van het J. A. van Heekfonds, 10 kleurenreproducties en 122 zwart-wit afbeeldingen en is een aanwinst voor het museum. De drie werken die Albert Zetterberg van Liljefors copieerde staan wel in de catalogus vermeld, maar waren niet alle bij de opening geëxposeerd. Een ervan is afgebeeld in 'Het Vogeljaar' jrg. 20 pag. 247. In alle opzichten is het dan ook verheugend dat deze collectie weer onder de volle aandacht is gekomen. Het Rijksmuseum Twenthe staat hierdoor in de gehele wereld bekend en het zou daarom aanbevelenswaardig zijn indien het Rijksmuseum deze traditie zou kunnen voortzetten door nieuwe werken van bekende Nederlandse en buitenlandse dierenschilders aan te kopen.

Ik zou iedereen die maar even in de gelegenheid is er heen te gaan aan willen raden deze kans niet te ver-

zuimen. De collectie is te zien tot 29 juli a.s. in het Rijksmuseum Twenthe, Lasondersingel te Enschede. Geopend van dinsdag t/m zaterdag van 9-13 en 14-17.30 uur, zon- en feestdagen 14-17.30 uur (maandags gesloten). J.T.

Colloquium 'Jacht en wildbeheer in Europa' te Antwerpen

Op 28 en 29 april jl. werd door het Laboratorium voor Natuurbehoud van het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen een colloquium georganiseerd. Dr. R. F. Verheyen (werkleider) schrijft dat door allerlei ontwikkelingen de huidige positie van de jacht, vooral in West Europa, steeds meer ter sprake wordt gebracht. Door de oecologen, door de representatieve natuurbeschermingsverenigingen, door de jagers zelf en door de Rijksinstellingen wordt het noodzakelijk geacht de toekomstige plaats van de jacht in Europa opnieuw nader te omschrijven. Door dit Internationaal Colloquium is getracht een oplossing te vinden voor de groeiende controverse tussen jagers, grondgebruikers (land- & bosbouw), oecologen en natuurliefhebbers in België. Verschillende bevoegde specialisten uit binnen- en buitenland hebben elk een deel van deze omvangrijke problematiek behandeld. Hierdoor is een wetenschappelijk verantwoord dossier samengesteld, dat eventueel als basisdocument zou kunnen dienen voor een ernstig overleg tussen alle betrokken instanties. Prof. dr. G. V. T. Matthews (Slimbridge) sprak over 'Populatie-controle bij watervogels', prof. dr. R. Eeckloo over 'Wildschade in land- en tuinbouw' (Belgische wetgeving), A. Timmerman over 'De overwinteringsplaatsen van de palearctische ganzen in Europa, West-Azië en Noord-Afrika', G. L. Atkinson-Willes (Slimbridge) over 'Internationale eendentellingen', dr. T. Lampio (Helsinki) over 'Rationalisatie van de jacht vanuit biologisch oogpunt', dr. J. Fog (Kalö, Denemarken) over 'Beheer van broed-, rui-, pleister- en overwinteringsgebieden voor waterwild', dr. A. van Wijngaarden over 'Jacht en predatoren', prof. dr. Baron F. Speth over 'Huidige strekkingen van de wetgeving en de organisatie van de jacht in België', dr. J. Jenny (Parijs) over 'De nieuwe jachtwetgeving in Frankrijk', R. Arnhem over 'Jacht en natuurbehoud' en ir. S. S. Tijs over 'Evolutie van de reglementering en de organisatie van de jacht in België'.

Helaas kunnen wij niet uitgebreid op de inhoud van deze voordrachten ingaan. Wij raden geïnteresseerden aan zich in verbinding te stellen met dr. R. F. Verheyen, RUCA, Groenenborgerlaan 171, Antwerpen-2020, België, alwaar zij misschien nog de teksten van het gesprokene kunnen verkrijgen. J.T. Onderzoek naar de trekbewegingen, gedragingen en broedplaatsen van de Klapexster (*Lanius excubitor excubitor* L.) in Nederland

Momenteel is de situatie van de Klapexster in Nederland als broedvogel zeer slecht. Van de laatste jaren zijn geen officiële broedgevallen gemeld (de laatste in 1969). Er zijn slechts 10 terugmeldingen bekend van geringde Klapexsters (med. Vogeltrekstation). Oorzaken van de enorme achteruitgang van deze soort zouden o.a. kunnen zijn: grote ontginningen na de Tweede Wereldoorlog, toenemende recreatie en het overmatig gebruik van insecticiden. Het onderzoek is voorlopig gesteld op twee jaar. Mijn interesse gaat uit naar alle waarnemingen van de Klapexster, zowel zomer als winter.

Ook waarnemingen uit voorgaande jaren zijn welkom. Verder alle gegevens over: voedsel, biotoop, gedragingen en literatuur. Opgaven van waarnemingen graag zo nauwkeurig mogelijk (plaats, gemeente, provincie, data, aantal en zo mogelijk coördinaten). Alle medewerkers krijgen te zijner tijd de resultaten van dit onderzoek toegestuurd.

● J. C. P. van Kessel, Evestraat 18, Veldhoven N.B.

Redding van Westzijderveld en wat er uit valt te leren

Op 21 maart 1973, de dag dat de lente begint, werd een belangrijke slag voor de natuur gewonnen. Die eerste lentedag bepaalde het gerechtshof in Amsterdam dat de opspuitingswerkzaamheden in het vogelrijke natuurgebied, het Westzijderveld, onrechtmatig zijn. De actiegroep Kontakt Milieubeheer Zaanstreek die de strijd had aangebonden met een overheidsmachine die de wet aan zijn laars lapte, kreeg eindelijk gelijk. Het Westzijderveld werd gered en wat belangrijker is: uit het arrest van het Amsterdamse hof valt te leren dat milieuverontruste burgers en natuurliefhebbers met succes de strijd tegen doordrammende gemeenten kunnen aanbinden. ('Haagse Post' van 31 maart 1973, pag. 15).